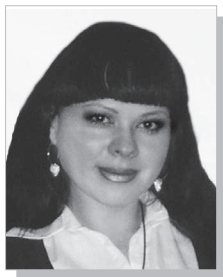

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ BOLOGNA PROCESS' IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Наталія ШАРАТА,
кандидат педагогічних наук,
Миколаївський державний
аграрний університет

Nataliya SHARATA,
PhD Pedagogical,
Mykolayiv State
Agrarian University

Олена КУНАШЕНКО,
Миколаївський державний
аграрний університет

Olena KUNASHENKO,
Mykolayiv State
Agrarian University

Дарія ЛУК'ЯНЕНКО,
Миколаївський державний
аграрний університет

Dariya LUK'YANENKO,
Mykolayiv State
Agrarian University

В Україні, як і в інших країнах, вища освіта є однією з провідних галузей розвитку суспільства. Високий рівень фундаментальної та професійної підготовки, який дають українські університети, давно визнала Європа.

Інтеграція до світової системи вищої освіти України зі збереженням і розвитком досягнень та традицій української вищої школи – це нагальна внутрішня потреба, зумовлена запитами ринку праці та загальноосвітними тенденціями розвитку освітньої діяльності. Основними напрямками культурно-освітньої та науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці й техніці, поширення власних культурних та наукових здобутків у Європейському Союзі.

Болонський процес європейських реформ спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти, основна мета якого – розширення доступу до вищої освіти, подальше підвищення якості й привабливості європейської вищої освіти, розширення мобільності студентів та викладачів, а також забезпечення успішного працевлаштування випускників ВНЗ.

Як показує аналіз інтеграційних процесів вищої школи в Європі, формування ідей її європеїзації почалося майже півстоліття тому, задовго до червня 1999 року. Болонська декларація не виникла раптово, вона є результатом економічних і політичних процесів та їх взаємодії з освітніми системами. Це ще один доказ того, що знання, наука й навчання є не лише загальнолюдськими потребами, а й результатом зусиль багатьох країн. Їхні досягнення і здобутки мають бути загальнолюдським надбанням, вони не можуть бути ізольованими, замкненими ні за своєю природою, ні за сутністю.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є одним з важливих інструментів входження вітчизняної освіти до єдиного освітнього простору Європи. У рамках цієї стратегії та Програми інтеграції до Європейського Союзу Україна сформувала організаційну структуру й правову базу для досягнення цієї мети. Так, у 1998 році було створено Міжвідомчу координаційну раду щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, а в 1999 – єдину систему планування, координації та контролю за підготовкою проектів законів та адаптації законодавства органами виконавчої влади. При Міністерстві юстиції України діють Центр порівняльного права та Європейський центр перекладів актів законодавства. Організаційну структуру цього процесу було підсилено в 2000 році створенням Національної ради при Президенті України з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

ЄС підтримує адаптацію законодавства України шляхом надання технічної допомоги, зокрема, через заснований Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства (UEPLAC), а також через ряд інших проектів у сфері охорони навколишнього середовища на підприємствах.

У 2002 році було вирішено, що UEPLAC допомагатиме українським органам влади у плануванні й визначенні пріоритетів подальшої роботи щодо адаптації законодавства шляхом розробки плану-графіку, який дозволить відслідковувати досягнутий прогрес, включаючи імплементацію.

Слід зазначити, що курс на загальноєвропейський рівень розвитку було взято нашою державою ще на початку 1990-х років, коли система вищої освіти України зазнала ряд прогресивних реформ, результатом яких стало вдосконалення нормативно-правового й методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою. Серед тогочасних новацій були: перехід до гуманістично-інноваційної парадигми освіти, впровадження нових освітніх стандартів, уведення ступеневої системи підготовки фахівців, оновлення змістової частини навчальних програм, уведення системи контролю якості шляхом ліцензування й акредитації, виборність ректорів, демократизація на основі розширення прав органів самоврядування, у тому числі студентського. Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту» пройшли експертизу в Раді Європи й отримали схвальні відгуки.

Структуру освіти України за своєю ідеологією та цілями також узгоджено зі структурами освіти більшості розвинутих країн. Так, з 1993 по 2003 рік вищі навчальні заклади України разом із провідними університетами Європи виконали 105 проектів TEMPUS/TACIS. Це дозволило ввести загальні навчальні програми, нові принципи керування вищими навчальними закладами, підготувати сучасні підручники, розробити підходи до взаємного визнання документів про освіту.

У 2001 році вступив у дію «Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти». Цим документом регламентуються нові вимоги до освіти та професійної підготовки фахівців у вищому навчальному закладі, що зумовлено ідеями та принципами ступеневої освіти в Україні. **Серед основних чинників, які зумовили виникнення концепції ступеневої освіти, можна виділити такі:**

- демократизація суспільства, формування нових соціально-економічних структур, їхня орієнтація на ринкові відносини;
- необхідність розрізнення двох процесів, що є основою діяльності вищого навчального закладу, освіти та професійної підготовки;
- відповідно до ступеневої освіти підготовка фахівців орієнтована на мобільність і мінливість соціальної та виробничої діяльності, адаптація до яких є однією з ознак рівня освіти;
- надання випускникам можливості здійснювати професійну діяльність при одночасному дотриманні ними принципів соціальної справедливості, відповідальності, загальнолюдських цінностей і моралі;
- уведення механізму об'єктивного педагогічного контролю з визначення результатів діяльності системи вищої освіти та навчальних досягнень тих, хто навчається.

Статтю присвячено питанням аналізу технологій навчання, класифікації проблем впровадження інноваційних освітніх технологій. Виділено критерії педагогічних інновацій, а також аспекти, які необхідні для формування готовності викладача до інновацій у навчальному процесі. Особливу увагу зосереджено на кредитно-модульній технології навчання.

The article is devoted to problems of analyzing the technology training, classification of innovative educational technologies' implementation. The criteria of pedagogical innovations are distinguished, and the necessary aspects for the formation of teacher readiness to innovations in the learning process. Special attention is paid to the credit-modular technology education.

Україна приєдналася до Болонського процесу 19 травня 2005 року на Конференції міністрів країн Європи (місто Берген, Норвегія). Цій події передували: Матеріали Міністерства освіти і науки щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації [1], Наказ Міністерства освіти і науки України №49 від 23.01.2004 року «Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки» [2], Наказ Міністерства освіти і науки України №48 від 23.01.2004 року «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу» [3], що мали у правовому полі підготувати ґрунт для болонських новацій.

Виходячи із загальноцивілізаційних тенденцій розвитку, які системоутворююче впливають на реформування освіти України, можна дійти висновку, що головними пріоритетами тут є:

- приведення відповідно до вимог Болонської декларації Закону України «Про вищу освіту» у частині визначення змісту й статусу освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти;
- перехід до динамічної двоступеневі системи підготовки фахівців, що дозволить задовольнити можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом згідно з її здібностями і забезпечити її мобільність на ринку праці;
- розробка й затвердження нормативно-правових актів щодо сертифікації на відповідність кваліфікації, за якої встановлюється рівень компетентності індивіда та його відповідальність соціальним ролям, на які він претендує;
- розробка та законодавче врегулювання процедури контролю якості й акредитації, а також посилення міжнародної конкурентоспроможності випускників вищої школи України;
- формування мережі вищих навчальних закладів, яка за формами, програмами, термінами навчання та джерелами фінансування задовольнила б інтереси та потреби кожної людини і держави в цілому;
- підвищення освітнього й культурного рівня суспільства, створення умов для навчання протягом усього життя;
- створення сприятливих умов, спрямованих на демократизацію й автономність українських вищих навчальних закладів: виборність ректора і керівників структурних підрозділів, самоврядування університетів і вплив на процеси управління студентства та громадськості, створення пільгових умов щодо фінансової діяльності вищих навчальних закладів;
- піднесення вищої школи України до рівня вищої освіти розвинутих країн та її інтеграція в міжнародне науково-освітнє товариство.

Одним з головних завдань реформування національного освітнього простору є якість вищої освіти, яка є основою створення Європейського простору вищої освіти. На європейському рівні країни – учасниці Болонського процесу разом з ENQA, EUA, EURASHE та ESIB планують розробити узгоджені стандарти, процедури та рекомендації з питань гарантії якості вищої освіти.

Якість освіти в Україні на сьогодні значною мірою регулюється стандартами вищої освіти. При розробці нормативних вимог стандартів враховуються насамперед рекомендації Лісабонської конвенції та Болонської декларації.

Під час упровадження ступеневі системи вищої освіти й уведення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» і «магістр» законодавство України передбачає чіткий і прозорий механізм регулювання цього процесу. Головними складовими його є інституції ліцензування, атестації й акредитації. Для цього в Україні створено відповідну державно-громадську інституцію – Державну акредитаційну комісію (ДАК), яка забезпечує дотримання вимог до вищої та професійно-технічної освіти шляхом встановлення відповідних нормативних показників до їх ліцензування й акредитації. До складу ДАК входять представники громадськості – найвідоміші вчені, ректори навчальних закладів і державні діячі.

Держава контролює рівень якості освіти та фахової підготовки за допомогою показників якості вищої освіти, якої набула особа в результаті реалізації вищим навчальним закладом освітньо-фахової програми підготовки за критеріями досягнення цілей вищої освіти.

За умовою акредитації видається диплом про освіту державного зразка. Оцінювання здійснюється експертною комісією за кінцевими результатами навчання, тобто за професійними ознаками випускників, вимоги до яких зумовлюються відповідними нормативними документами й стандартами освіти. Згідно з принципами автономії навчальних закладів первинну відповідальність за якість вищої освіти покладено на кожен навчальний заклад, чим забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних межах.

Із адаптацією національної нормативно-правової бази вищої школи до умов Болонського процесу стає дедалі очевиднішою необхідність розробки довгострокової програми структурної адаптації національної освітньої політики до нових міжнародних умов.

Відповідно до Указу Президента України від 17 лютого 2004 року Кабінет Міністрів України затвердив «Державну програму розвитку вищої освіти на 2005-2007 роки», у якій відзеркалено ряд невідкладних завдань, що постали перед українською вищою освітою, а саме:

- перша група завдань пов'язана з реформуванням вищої школи відповідно до потреб різних галузей економіки, тобто до сучасних вимог, які склалися всередині України;
- друга група завдань пов'язана з інтеграцією в європейський освітній простір, що є, як відомо, своєрідним рухом освітніх національних систем до єдиних критеріїв і стандартів, які утверджуються в європейському просторі.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що українська вища освіта мала все належне для прийняття в Болонську співдружність.

У 2006 році створено Національну групу промоторів Болонського процесу в Україні (National Team of Bologna Promoters), до якої були залучені фахівці провідних університетів України. Вони беруть участь у навчальних тренінгах з актуальних проблем вищої освіти на Європейському освітньому просторі та проводять такі тренінги в Україні. При Міністерстві освіти і науки України (МОН) створено відомчу робочу групу супроводу Болонського процесу у вищій освіті України (розпорядження МОН від 24.05.2006 №93-р), а за розпорядженням Кабінету Міністрів України – міжвідомчу робочу групу з впровадження Болонського процесу (наказ МОН від 7.03.2006 №164).

На законодавчому рівні пріоритетні завдання з реалізації Болонського процесу в Україні було визначено в Наказі МОН №612 від 13.07.2007 «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року».

16 жовтня 2009 року экс-міністр освіти **І.Вакарчук** підписав наказ про «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» та її ключових документів, зокрема Додатку до диплома європейського зразка.

Також в Україні діють європейські програми, зокрема Tempus (до якої Україна приєдналася ще в 1993 році), Erasmus Mundus, програма Жана Моне, SOKRATES, основною метою яких є розширення можливостей громадян України щодо отримання освіти й залучення іноземних інвестицій до розвитку освіти в Україні.

ВИСНОВКИ

Отже, відповідно до послідовності подій темпи реалізації принципів Болонського процесу в Україні є суттєвими, що, у свою чергу, має позитивні результати.

По-перше, це збільшення студентської та викладацької мобільності за рахунок стандартизації ступенів вищої освіти.

По-друге, визнання за кордоном українських дипломів та періодів навчання як тенденція до створення єдиного з європейським ринку освітніх послуг, забезпечення рівноправності ВНЗ України у світовому співтоваристві.

По-третє, збільшення гнучкості системи освіти, розвитку міждисциплінарності. Адже двоциклічна система дає можливість стати бакалавром з однієї спеціальності, а магістратуру закінчити – з іншої, що дозволяє студентам комбінувати знання з різних галузей.

Запровадження докторського навчання як третього Болонського циклу перебуває на початковій стадії. Проблемою впровадження в Україні третього циклу навчання в рамках Болонського процесу є збереження з радянських часів система присудження двох наукових ступенів: кандидата та доктора наук, приведення яких відповідно до європейських зразків ускладнюється відсутністю єдиного докторського стандарту в країнах – учасницях Болонського процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали Міністерства освіти і науки щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. – К, 2003. – 16 с.
2. Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки: Наказ Міністерства освіти і науки України № 49 від 23.01.2004 р. // Освіта. – 2004. – № 8. – С. 6-7.
3. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ Міністерства освіти і науки України № 48 від 23.01.2004 р. // Освіта. – 2004. – № 8.